
Fleksibel alderspensjon: Hvem benyttet seg av muligheten til tidlig uttak?

AV ESPEN HALLAND DAHL

Med innføringen av pensjonsreformen fra nyttår 2011 ble det mulig å ta ut alderspensjon før fylte 67 år. I denne artikkelen gis det en analyse av hva som kjennetegner de som valgte å benytte seg av denne muligheten, sammenlignet med dem som ikke gjorde det.

Nesten 12 prosent av befolkningen mellom 62 og 66 år som hadde muligheten til å ta ut alderspensjon i januar 2011 valgte å gjøre det. Blant disse var det langt flere menn enn kvinner, og kun en liten andel benyttet seg av muligheten til å ta ut delvis pensjon.

Det viser seg at det er en del geografiske forskjeller i tidlig uttak. Personer i Møre og Romsdal og Nordland har i størst grad valgt å vente med uttak av alderspensjonen.

Det var en overvekt av personer som valgte tidlig uttak blant de som har lange yrkeskarrierer og relativt lave lønninger. Rundt fire av fem nye alderspensjonister mellom 62 og 66 år var i arbeid i fjerde kvartal 2010. Flesteparten av de som var i arbeid kom fra næringer som kan betraktes som fysisk slitsomme, slik som bygge- og anleggsbransjen og industri. Det var dessuten en overvekt av personer som jobber som selvstendig næringsdrivende.

INNLEDNING

Pensjonsreformen trådte i kraft i januar i år, og åpnet for muligheten til å ta ut alderspensjon fra folketrygden før fylte 67 år. Den gruppa som først fikk muligheten, er personer som tilhører fødselskullene 1944 til 1948. Artikkelen gir et øyeblikksbilde av i hvilken grad denne muligheten har blitt benyttet i den første måneden fleksibel alderspensjon var mulig, januar 2011.

De som velger å ta ut pensjon tidlig vil få lavere årlige pensjonsutbetalinger enn om de hadde ventet med uttaket. Vi skal derfor se på om det er noe med sammensettingen av denne gruppa som får konsekvenser for inntektsfordelingen mellom pensjonister i tiden fremover.

Først diskuteres pensjoneringsvalget, hvor det vises at kun deler av befolkningen er berørt av fleksibelt uttak av alderspensjon før 67 år. Deretter følger en gjennomgang av hvem i aldersgruppa 62–66 år som valgte å ta ut alderspensjon i januar 2011, samt en gjennomgang over hvilke andre pensjonsytelser de som har valgt å ikke ta ut alderspensjon mottar. Til slutt analyseres sammenhengen mellom ulike bakgrunnsvariable i forhold til pensjoneringsvalget.

PENSJONERINGSVALGET

Med innføringen av pensjonsreformen har det vært mye fokus på fleksibiliteten i det nye systemet, både den fleksible pensjoneringsalderen mellom 62 og 75 år, og at man

kan velge ulike uttaksgrader av alderspensjonen.¹ Uttak av alderspensjon før 67 år er imidlertid ikke en mulighet som er åpen for alle. De som mottar avtalefestet pensjon (AFP) etter gammel ordning i privat sektor ved første uttak før årsskiftet, mottar AFP i offentlig sektor, har uførepensjon med mer enn 80 prosent uføregrad eller mottar etterlattepensjon, har i hovedsak overgang til alderspensjon ved 67 år som tidligere. Dersom de ønsker alderspensjon før dette, må de si ifra seg de andre pensjonsrettighetene som er nevnt her. Dette er et valg som er lite aktuelt for de fleste, siden de da vil få lavere årlig alderspensjon livet ut.

De som jobber i offentlig sektor kan likevel tenkes å ta ut fleksibel alderspensjon før 67 år. Dette kan de gjøre spesielt dersom de ønsker å fortsette i arbeid. De kan senere velge å stanse alderspensjonen, trappe ned fra arbeidslivet, og ta ut AFP i en periode før de fyller 67 år.

Uttak før 67 år er dessuten avhengig av at man oppfyller vilkårene for tidlig uttak. Vilåret er at pensjonen ved 67 år må være større enn minstepensjonen for enslige. Begrunnelsen for dette vilkåret er at alle skal være sikret et minste inntektsnivå i alderdommen (Ot.prp. nr. 37 (2008-2009)). Selv om vilkårene for den enkelte ikke er oppfylt ved 62 år, kan de være det ved for eksempel 63 år, selv med uendret opptjening. Jo eldre man blir, desto

---

¹ Se for eksempel Lien (2009) for en oversikt over hovedtrekkene ved pensjonsreformen.

færre år skal pensjonen utbetales over, og dermed er sannsynligheten større for at vilkårene er oppfylt.

For årskullene som analyseres i denne artikkelen, var siste mulighet for uttak av AFP etter gammel ordning i privat sektor i desember 2010. De som ikke benyttet seg av denne muligheten, får AFP etter ny ordning, hvor AFP er livsvarig og et påslag på alderspensjonen. Valget denne gruppa stod overfor var avhengig bl.a. av hvorvidt vilkårene for uttak av ny alderspensjon var oppfylt og om de hadde tenkt å fortsette i arbeid. For 1944-kullet var det mest lønnsomt å ta ut ny alderspensjon i kombinasjon med AFP. For 1945-48-kullene var det avhengig av om de hadde tenkt å fortsette i arbeid. De som hadde tenkt å tre ut av arbeidslivet, hadde størst økonomisk gevinst ved å ta ut gammel ordning fremfor å ta ut ny AFP i 2011. Ny AFP i 2012 eller senere kunne likevel lønne seg. Det viste seg at det var en relativt stor andel av de som hadde mulighet til å velge gammel ordning som benyttet seg av dette i desember 2010.²

I det nye pensjonssystemet er uttak av alderspensjon og avgang fra arbeidslivet koblet fra hverandre. Man kan jobbe så mye man vil ved siden av pensjonen uten at denne blir avkortet. Dette er en frikobling som siden 2008 er blitt innført gradvis for alderspensjonister i alderen 67 til 69 år, men er helt ny for dem som tar ut pensjon før 67 år. Det er for tidlig å svare på i hvor stor grad denne gruppa vil kombinere pensjon og arbeid i tiden fremover, men i denne artikkelen vil det blant annet bli vist hvor mange som var i arbeid i perioden før uttak av alderspensjon.

Med fleksibelt uttak er det blitt en sterk sammenheng mellom den enkeltes valg av uttakstidspunkt for alderspensjonen og årlig inntektsnivå i alderdommen. Levealdersjusteringen er innrettet slik at uttaket er nøytralt, det vil si at samlet pensjon over livsløpet i gjennomsnitt skal være uavhengig av uttaksalder. Men det er usikkert hvorvidt enkeltpersoner tar innover seg at den årlige pensjonen blir lavere jo tidligere man tar ut alderspensjonen. I en spørreundersøkelse svarte 7 av 10 at de vil kompensere for levealdersjusteringen ved å stå lenger i jobb for å unngå lavere årlig pensjonsutbetaling (Grambo og Myklebø, 2008).

Ut fra svarene i slike spørreundersøkelser virker det som at de økonomiske insentivene for å stå lenger i arbeid til en viss grad kommer til å virke. Pedersen (2010) analyserer dette og mener det er tvilsomt at forventningene til økt yrkesdeltakelse og arbeidstilbud blant de eldre vil bli innfridd. Hans viktigste argument er at flere av avklaringsene som har kommet i etterkant av det opprinnelige forslaget til ny alderspensjon svekker de antatte sysselsettingsvirkningene. Disse avklaringene inkluderer opp-

trapping av minstepensjonen for enslige, som svekker sammenhengen mellom opptjening og utbetalt pensjon. I Prop. 1 LS (2010-2011) ble det foreslått nye skatteregler for pensjonister, som senere ble vedtatt i Stortinget. Pedersen (2010) viser at en utilsiktet effekt av dette forslaget er at den aktuariske nøytraliteten i pensjonssystemet blir opphevet, noe som i praksis innebærer en subsidi-ering av tidliguttak av alderspensjon.³

Datagrunnlag

Analysen er basert på befolkningen som bodde i Norge i januar 2011, hentet ut fra Tjenestebasert Persondatasystem (TPS). Oversikt over pensjonsmottakere i januar 2011 er hentet ut fra NAVs datavarehus. På grunn av registreringsproblemer finnes det foreløpig ikke komplett informasjon om hvem som mottar AFP i offentlig sektor. Vi har derfor anslått hvem som mottar AFP i offentlig sektor i tillegg til de som finnes i oversikten. Dette er gjort ved å koble informasjon fra NAVs arbeidsgiverarbeidstakerregister (AA-registeret) i perioden fra 2005 til 2009. Vi har antatt at personer som har arbeidet i offentlig sektor i disse årene, men ikke mottar andre pensjonsytelser i januar 2011, og ikke var i arbeid i fjerde kvartal 2010, er mottakere av AFP i offentlig sektor. Dette resulterer i en andel mottakere av AFP i offentlig sektor av de mellom 62 og 66 år på samme nivå som 2008, som var siste år med komplett informasjon om AFP.

Informasjon om tidligere næring er hentet fra AA-registeret for fjerde kvartal 2010. Næringsgruppene er basert på SSBs standard for næringsgruppering (SSB 2008). Inntektsdata er hentet fra NAVs inntektsregister fra og med 1967 til og med 2009.

Vi ser bare på personenes pensjoneringsvalg i januar 2011, og vi vet ingenting om hvilke valg de vil gjøre senere. Noen kan ha valgt å ta ut alderspensjon allerede i februar, mens andre kan vente til de blir over 70 år. De som tok ut alderspensjon i januar kan dessuten velge å sette uttaksgraden ned til null senere.

HVEM HAR TATT UT PENSJON?

I tabell 1 vises antall personer i alderen 62 til 66 år som fikk utbetalt én eller flere pensjoner i januar 2011.⁴ Her ser vi at det var i overkant av 13 000 personer som benyttet seg av fleksibel alderspensjon ved første mulighet. Drøyt 2 000 personer tok ut alderspensjon i kombinasjon med ny AFP i privat sektor, mens drøyt 500 personer mottok alderspensjon i kombinasjon med uførepensjon.

² Andre aspekter kan også ha påvirket dette valget. For eksempel var det i enkelte deler av kraftindustrien andre pensjonsrettigheter som ble tapt ved uttak etter nyttår.

³ Med aktuarisk nøytralitet menes at for en gjennomsnittsperson og en gitt pensjonsopptjening, er den totale størrelsen på utbetalt pensjon gjennom livsløpet som alderspensjonist uavhengig av uttakstidspunktet.

⁴ Kun personer bosatt i Norge er inkludert i tabellene. Det totale antallet mottakere av alderspensjon i alderen 62 til 66 år var litt over 13 500.

Tabell 1.

Antall personer som mottok ulike pensjoner i januar 2011, fordelt på alder.**Kolonnene er ikke gjensidig utelukkende.**

Alder	Antall personer								Totalt
	Alderspensjon			Uførepensjon	AFP privat sektor, gammel ordning	AFP offentlig sektor	Etterlattepensjon	Ingen pensjon	
	Totalt	Herav med AFP	Herav med uførepensjon						
62	3 198	987	105	17 798	4 044	3 115	1 228	29 802	58 013
63	2 692	437	116	19 528	5 649	4 615	1 359	27 154	58 886
64	2 655	337	126	21 306	6 463	6 393	1 561	23 759	60 732
65	2 435	237	113	19 786	6 195	6 453	1 475	18 922	53 859
66	2 144	169	93	19 138	5 974	6 941	1 453	17 336	51 374
Totalt	13 124	2 167	553	97 556	28 325	27 517	7 076	116 973	282 864

KILDE: NAV

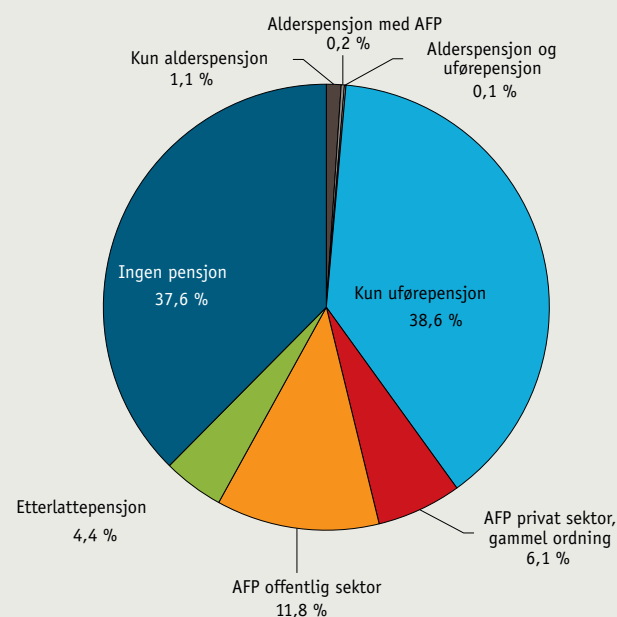
Som nevnt gjelder fleksibelt uttak av alderspensjon før fylte 67 år kun for deler av befolkningen. De som har andre pensjoner kan i teorien ta ut alderspensjon tidlig, men da må de si fra seg retten til de andre pensjonene.⁵ I tillegg må de som ønsker å ta ut alderspensjon oppfylle vilkårene for tidliguttak, dvs. at pensjonen ved 67 år må overgå laveste pensjonsnivå. Det fremgår av tabellen at en stor andel av fødselskullene 1944-1948 allerede mottar andre typer pensjoner. Som vi ser, mottar tilsammen 57 prosent enten AFP etter gammel ordning i privat sektor, AFP i offentlig sektor, uførepensjon eller etterlattepensjon.

Figur 1 og 2 viser andelen som mottok ulike pensjonsytelser blant henholdsvis kvinner og menn. Her ser vi at klart flere menn enn kvinner har benyttet seg av muligheten til fleksibel alderspensjon. Dette henger til en viss grad sammen med at det er langt flere kvinner som allerede mottar andre pensjoner, da spesielt uføre- og etterlattepensjon. Det er også flere kvinner i offentlig sektor, og som dermed har muligheten til AFP før overgang til alderspensjon ved 67 år. Videre er det færre kvinner som oppfyller vilkårene for tidliguttak av alderspensjon enn menn. Tidligere beregninger har vist at drøyt 60 prosent av kvinnene har rett til å ta ut alderspensjon ved 62 år, mens 95 prosent av mennene har tilsvarende rett.

Rundt 4 av 10 i aldersgruppen 62-66 år mottok i januar 2011 ingen pensjonsytelser. Det er altså en liten andel av denne gruppen som har valgt tidliguttak av alderspensjon allerede ved første mulighet. Men andelen kommer helt sikkert til å øke i tiden framover.

⁵ Andre pensjoner inkluderer her AFP i offentlig sektor, AFP etter gammel ordning i privat sektor, uførepensjon med over 80 prosent uføregrad eller etterlattepensjon.

Figur 1.
Andel kvinner 62-66 år med ulike pensjonsytelser. Januar 2011.

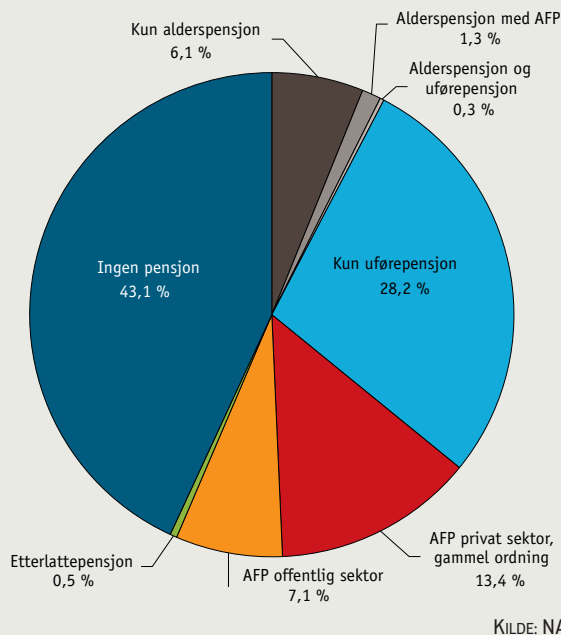

KILDE: NAV

STORE FORSKJELLER MELLOM MENNS OG KVINNERS PENSJONERINGSVALG

I tabell 2 vises andelen som har valgt å ta ut fleksibel alderspensjon fordelt på alder og kjønn. Den første kolonnen viser andelen av hele befolkningen på hvert aldersstrinn. Kolonne 2 og 3 viser andelen av de på alderstrinnet som har hatt mulighet til å ta ut henholdsvis 100 eller 20

Figur 2.
Andel menn 62-66 år med ulike pensjonsytelser.
Januar 2011.

prosent alderspensjon. Det vil si at andelen er beregnet av de som ikke har mottatt noen av de andre pensjonsytelsene nevnt over, men som samtidig oppfyller vilkårene for uttak av alderspensjon.

Antall personer som har kunnet ta ut minst 20 prosent alderspensjon før 67 år er anslått til å være rett i underkant av 110 000 personer, mens det er nesten 92 000 personer som har mulighet til å ta ut 100 prosent alderspensjon. Grunnen til at det er flere som kan ta ut 20 prosent enn 100 prosent er at en større andel da «spares» til senere uttak, og det er dermed større sannsynlighet for at pensjo-

nen blir større enn minstepensjonen for enslige ved 67 år.

Selv om vi tar hensyn til at det er flere kvinner enn menn som er uføre, så er det en langt høyere andel av mennene som har benyttet muligheten til å ta ut fleksibel alderspensjon. Det er imidlertid også flere kvinner enn menn som arbeider i offentlig sektor, og som dermed har mulighet til AFP som tidligpensjonsordning. Men det viser seg at selv om vi utelater arbeidstakere i offentlig sektor, så er det fortsatt en høyere andel av mennene som har tatt ut alderspensjon før 67 år enn blant kvinnene.

FÅ VALGTE FLEKSIBEL UTTAKSGRAD

Et aspekt ved fleksibiliteten ved den reformerte alderspensjonen, er at AFP i privat sektor kan tas ut som et påslag til alderspensjonen. Som det allerede er vist, var det 16,5 prosent av de som mottok fleksibel alderspensjon fra nyttår som samtidig tok ut AFP. For mottakere av gradert uførepensjon er det mulig å ta ut gradert alderspensjon før 67 år, slik at summen av uføregraden og uttaksgraden av alderspensjon er maksimalt 100 prosent. Denne fleksibiliteten er også til en viss grad benyttet av de som tok ut alderspensjon, hvor det var knappe 600 personer med både uførepensjon og alderspensjon.

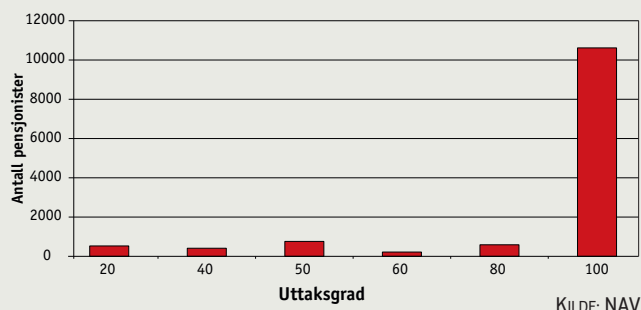
I figur 3 vises antall mottakere av alderspensjon under 67 år fordelt på ulike uttaksgrader. Over 8 av 10 valgte å ta ut full alderspensjon. Lavere uttaksgrad blir i størst grad benyttet av de yngste pensjonistene, dvs. 62-åringene. Rundt 1 av 4 benytter seg av dette blant 62-åringene, mens det blant 66-åringene kun er 1 av 10 som har lavere uttaksgrad enn 100. Dette tyder på at flere av de yngste benytter alderspensjonen som et påslag til arbeidsinntekt og eventuelt har redusert sin stillingsandel, mens de eldste i større grad har alderspensjonen som hovedinntektskilde.

Tabell 2.
Andel personer 62-66 år med fleksibel alderspensjon, fordelt på alder og kjønn. Januar 2011.

Alder	Alle			Kvinner			Menn		
	Andel av alle	Andel av mulige (100 %)	Andel av mulige (20 %)	Andel av alle	Andel av mulige (100 %)	Andel av mulige (20 %)	Andel av alle	Andel av mulige (100 %)	Andel av mulige (20 %)
62	5,5 %	14,1 %	11,2 %	1,5 %	7,0 %	4,1 %	9,4 %	16,7 %	15,3 %
63	4,6 %	13,3 %	10,9 %	1,3 %	6,8 %	4,4 %	7,8 %	15,9 %	14,5 %
64	4,4 %	13,9 %	11,8 %	1,3 %	7,3 %	5,2 %	7,4 %	16,5 %	15,3 %
65	4,5 %	15,7 %	13,5 %	1,5 %	8,8 %	6,6 %	7,5 %	18,6 %	17,0 %
66	4,2 %	15,1 %	13,3 %	1,7 %	10,3 %	8,1 %	6,7 %	17,0 %	15,8 %
Alle	4,6 %	14,3 %	11,9 %	1,5 %	7,9 %	5,3 %	7,8 %	16,8 %	15,5 %

KILDE: NAV

Figur 3.
Mottakere av alderspensjon 62-66 år fordelt på ulike uttaksgrader. Januar 2011.

Logistisk regresjon

I tillegg til å se på enkeltvariable vil vi også se om det er noen multivariat sammenheng mellom pensjoneringsvalget og de ulike andre variablene. Når den avhengige variabelen i en multivariat analyse er binær (dvs. har utfall 0 eller 1, i dette tilfellet om personen har tatt ut alderspensjon i januar eller ikke), er det ikke anbefalt å benytte lineære regresjonsmodeller (Wooldridge, 2003). Vi har valgt å benytte logistisk regresjon der forklaringsvariablene også er satt opp som binære variable.

Resultatet av regresjonen presenteres som oddsratioer, der betydningen av en gitt verdi på en variabel angis relativt til en referanseverdi. For eksempel vil oddsratioen for kvinner med menn som referanseverdi forklare den statistiske forskjellen i sannsynligheten for uttak av alderspensjon mellom kvinner og menn. Oddsrate større enn 1 betyr at denne verdien på en gitt variabel gir høyere sannsynlighet for uttak av alderspensjon i januar 2011 enn referanseverdien for variabelen, mens oddsrate mindre enn 1 betyr at variabelen gir lavere sannsynlighet.

Mottakere av alderspensjon er i denne analysen begrenset til dem som faktisk har mulighet til å ta ut alderspensjon. Dvs. de som har andre pensjonsytelser som ikke kan kombineres med alderspensjon, og de som ikke oppfyller vilkårene for uttak, er ekskludert.

HVEM HAR VALGT TIDLIG UTTAK?

Resultatene av den multivariate analysen (se faktaboks) er vist i tabell 4 i vedlegget.⁶ Her er den avhengige variabelen hvorvidt en person som har hatt mulighet til det, har tatt ut alderspensjon i januar 2011 eller ikke.

⁶ Resultatene av en lignende regresjon er vist i Lien (2011).

Som forventet var sannsynligheten for uttak av pensjon lavere for dem som var 62 til 64 år enn for de som var 66 år. Vi får bekreftet at kvinner har mye lavere sannsynlighet enn menn for å benytte seg av fleksibel tidligpensjon. Dette gjelder også når det korrigeres for andre variable, slik som at kvinner i større grad arbeider i helse- og sosialsektoren. Gifte har noe lavere sannsynlighet for å ta ut tidligpensjon enn enslige. Dette strider mot tidligere analyser, hvor man har antatt at gifte gjerne vil være pensjonister sammen. Det er ikke grunnlag for å si at kombinasjonen av sivil status og kjønn påvirker sannsynligheten for tidlig uttak, siden en kryssvariabel av disse viser seg å ikke være statistisk signifikant ulik referansealternativet. Data over uttak av AFP har tidligere vist at gifte kvinner tar ut pensjon tidligere enn enslige, mens det ikke har vært noen forskjell for menn (Lien, 2009).

Færrest tidligpensjonister i Møre og Romsdal og Nordland

Hvis vi ser på uttak av alderspensjon fordelt på fylker, finner vi noen geografiske variasjoner (figur 4). I Vestfold, Rogaland, Oppland og Buskerud har mellom 14 og 15 prosent av dem som har mulighet til det valgt å ta ut alderspensjon før 67 år. Flexibiliteten er i minst grad benyttet i Troms, Møre og Romsdal og Nordland. Det er fem prosentpoeng i forskjell mellom fylket med høyeste og laveste andel. Ikke uventet er det flest alderspensjonister i de mest folkerike fylkene, Oslo og Akershus.

Noe av bakgrunnen for de fylkesvise forskjellene er at det er relativt store geografiske variasjoner i uttak av andre pensjonsytelser. Dette er et av funnene i Bragstad og Hauge (2008), som viser at det er store geografiske variasjoner i uførepensjoneringen.

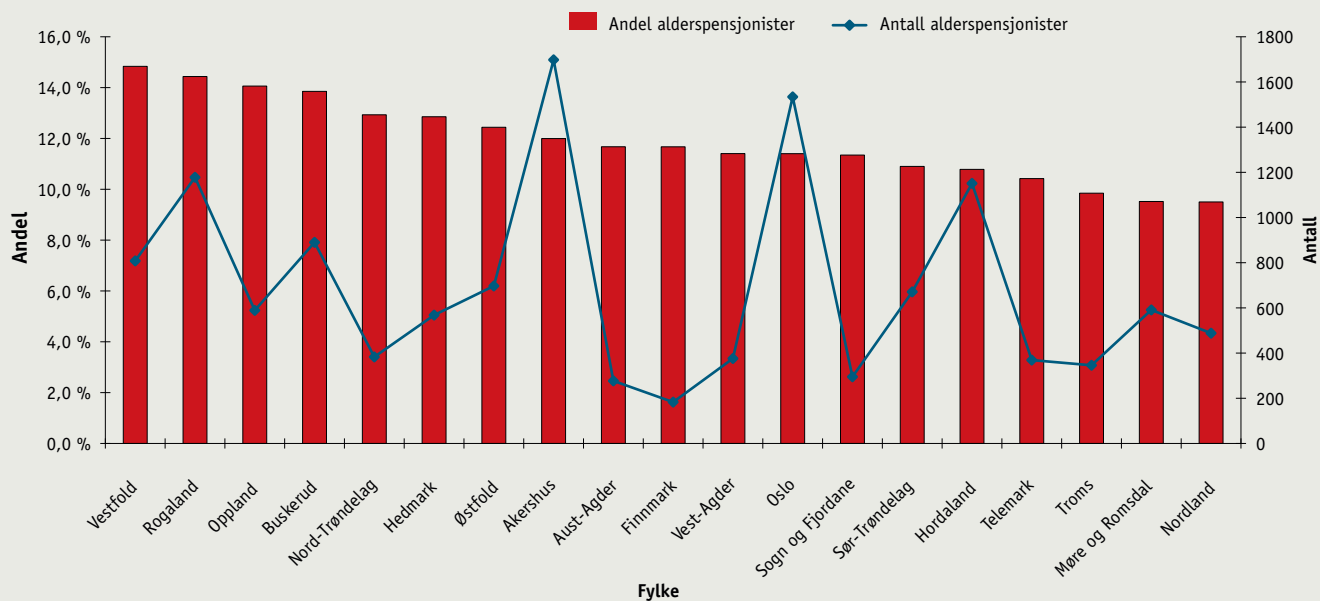
De fylkesvise forskjellene bekreftes av regresjonsanalysen. Å være bosatt i Oppland, Vestfold og Rogaland gir økt sannsynlighet for å motta pensjon i januar, mens bosatte i Telemark, Hordaland, Troms, Nordland og Møre og Romsdal har lavere sannsynlighet. Det er spesielt de to siste fylkene som skiller seg ut med den laveste sannsynligheten for tidligpensjon.

Alderspensjonister flest har nylig vært i arbeid

Fire av fem av de som tok ut alderspensjon under 67 år i januar var i arbeid i fjerde kvartal i 2010. Nær 20 prosent av disse var selvstendig næringsdrivende, mens de resterende var arbeidstakere. Figur 5 viser arbeidstakerne som tok ut alderspensjon fordelt etter hvilken næring de arbeidet i, og andelen av de i samme næring som hadde mulighet til å velge tidligpensjon.

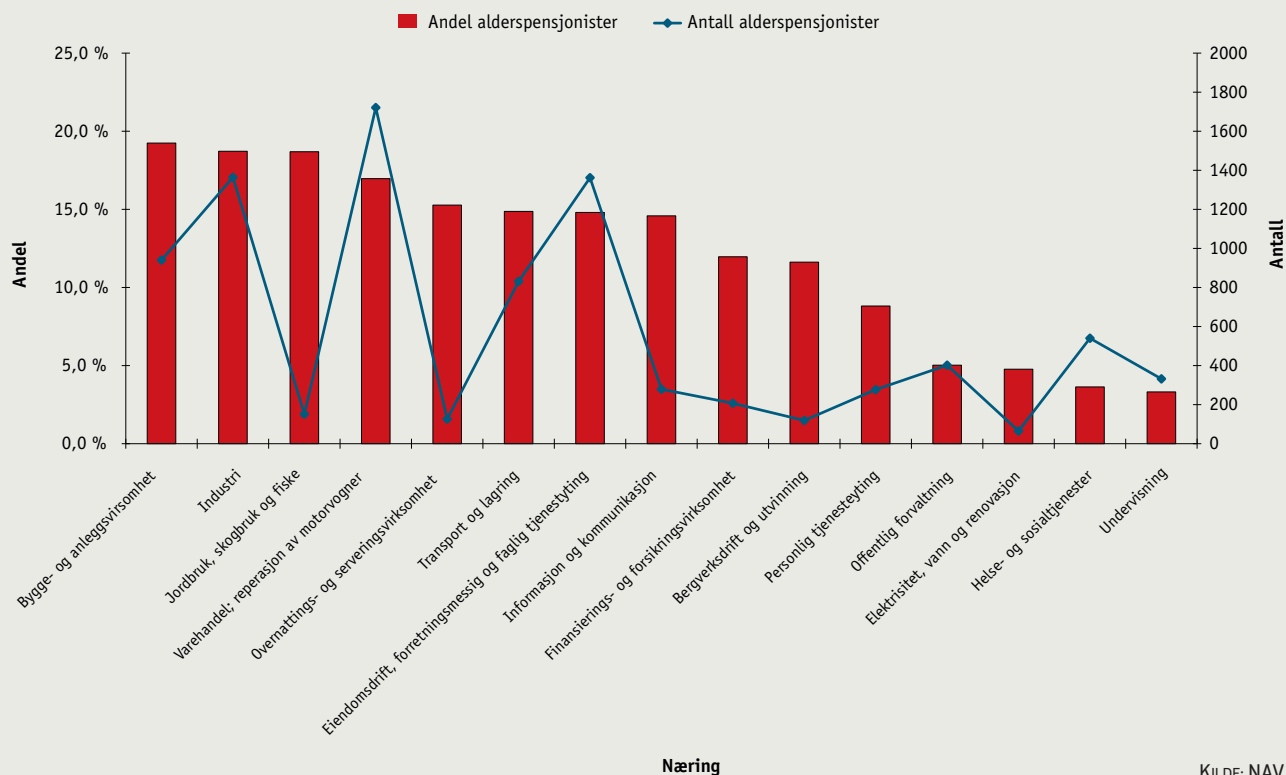
Figuren viser at andelen er lav i næringene i offentlig sek-

Figur 4.
Antall og andel mottakere av tidlig alderspensjon for fødselskullene 1944-1948, fordelt på fylke.
Andel av dem som har mulighet til tidlig uttak av pensjon. Januar 2011.

KILDE: NAV

Figur 5.
Antall og andel mottakere av tidlig alderspensjon for fødselskullene 1944-1948, fordelt på hvilken næring de jobbet i i fjerde kvartal 2010. Andel av dem som har mulighet til tidlig uttak av pensjon. Januar 2011.

KILDE: NAV

Tabell 3.

Gjennomsnittlig inntekt i 2009 og antall år med inntekt over folketrygdens grunnbeløp* for dem som tok ut alderspensjon i januar og dem som ikke gjorde det.

Alder	Alderspensjon i januar		Ikke alderspensjon i januar	
	Gjennomsnittlig inntekt 2009	Antall år med inntekt over 1G	Gjennomsnittlig inntekt 2009	Antall år med inntekt over 1G
62	432 900	40,0	448 600	37,8
63	415 900	40,0	435 800	38,0
64	393 400	40,1	424 000	38,3
65	389 300	40,2	388 300	38,4
66	375 400	40,0	367 800	38,3
Alle	403 900	40,0	419 200	38,1

* G; tilsvarte 74 721 kroner i 2010

KILDE: NAV

tor, hvor det er mulig å ta ut AFP i stedet for tidlig uttak av alderspensjon. Bygge- og anleggsvirksomhet og industrien er de næringene som har høyeste andeler som tar ut tidligpensjon.

Regresjonsanalysen viser at det å arbeide i industri, bygge- og anleggsvirksomhet, varehandel, overnattings- og serveringsvirksomhet, eiendomsdrift eller offentlig forvaltning ga større sannsynlighet for å velge tidligpensjon enn referansealternativet. Selv om arbeidstakerne i offentlig forvaltning i stor grad har rett til AFP, kan de dessuten ønske å kombinere alderspensjon med å fortsette å stå i arbeid. De med lav sannsynlighet for uttak av alderspensjon er arbeidstakere i de andre næringene som typisk har rett til AFP i offentlig sektor, slik som undervisning og helse- og sosialtjenester. Også de som jobber med elektrisitet, vann og renovasjon har lavere sannsynlighet for tidlig uttak. Dette har nok sammenheng med at det var mange i denne næringen som valgte å ta ut AFP etter gammel ordning før årsskiftet.

Sammenlignet med arbeidstakere har selvstendig næringsdrivende større sannsynlighet for å ta ut tidligpensjon, mens ansatte i offentlig sektor og delvis uføre har lavere sannsynlighet sammenlignet med referansealternativet.

Lange karrierer, men inntekt under gjennomsnittet

De som tok ut alderspensjon hadde i gjennomsnitt noe lavere inntekt i 2009 enn dem som ikke tok ut alderspensjon. De som tok ut alderspensjon har også noen flere år med inntekt enn dem som ikke har tatt ut alderspensjon ennå.

I regresjonsanalysen viser det seg at jo lavere inntekten var, jo høyere er sannsynligheten for tidlig uttak av alderspensjon. Unntaket er de som hadde veldig lav inntekt

i 2009, her er det ingen signifikant forskjell fra dem som hadde inntekt rundt gjennomsnittet i 2009. Noe av forklaringen på at en inntekt under gjennomsnittet gir økt sannsynlighet for å ta ut alderspensjon, kan være at insentivene til å fortsette i arbeid er lavere for disse enn for dem med høyere inntekter.

Når det gjelder antall opptjeningsår, så finner vi at jo lengre folk har vært i inntektsgivende arbeid, jo høyere er sannsynligheten for uttak av alderspensjon før 67 år. Dette kan tolkes som at det er «sliterne» som har valgt å ta ut alderspensjon.

SER VI EN BØLGE AV ALDERSPENSJONISTER, OG HVEM ER I SÅ FALL I BØLGEN?

I Lien (2009) diskuteres det hvorvidt det kommer en bølge av nye alderspensjonister i 2011, som en følge av at det åpnes for tidlig uttak av alderspensjon for fem årskull samtidig. Som nevnt begrenses bølgen av at det er en stor andel av de under 67 år som har andre pensjonsytelser som ikke kan kombineres med alderspensjon, og av at enkelte ikke oppfyller vilkårene for tidliguttak. Av en befolkning i den aktuelle aldersgruppen på 282 000 personer, så er denne muligheten åpen for i underkant av 110 000 personer. Av disse valgte knapt 12 prosent å ta ut alderspensjon i januar 2011.⁷

En gruppe som i stor grad hadde mulighet til å påvirke egen pensjon, var de som kunne ta ut AFP etter gammel ordning i privat sektor før innføringen av ny alderspensjon. Her viste det seg at det var over 2 000 flere nye mottakere av AFP i privat sektor i desember enn i tidligere år (Lien, 2011). Det var spesielt personer fra de

⁷ I løpet av de resterende månedene i første kvartal 2011 har ytterligere drøye 4 000 personer valgt å ta ut tidlig pensjon fra folketrygden.

Yngste kohortene som valgte å ta ut AFP etter gammel ordning. Siden denne typen AFP avkortes mot arbeidsinntekt, er de som valgte gammel AFP sannsynligvis personer som skal trappe ned fra arbeidslivet. Det var også et flertall av kvinner blant de som tok ut AFP i desember 2010. I likhet med de som tok ut alderspensjon i januar 2011, var det høyere sannsynlighet for uttak jo lengre opptjening de hadde.

Fordelingseffekter av pensjonsreformen på lang sikt blir diskutert i Dahl (2010). Her viser det seg at, gitt et uendret pensjoneringsmønster, så blir fordelingen mellom pensjonister relativt lik med og uten pensjonsreform. Hvis trenden for tidliguttak blir som den er observert ved første mulighet – hvor det er personer med relativt lave inntekter som tar ut alderspensjon tidligst – så vil dette, kombinert med levealdersjusteringen, medføre en mer ulik fordeling mellom pensjonister. Dette er fordi de med lavest opptjening får enda lavere årlige pensjoner ved tidlig uttak enn de med relativt sett høyere opptjening og senere uttak.

REFERANSER

Bragstad, Torunn og Linda Hauge (2008): *Geografisk variasjon i uførepensjonering 1997-2004*. NAV-rapport 4/2008. Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Dahl, Espen Halland (2010): «Fordelingseffekter av pensjonsreformen». *Arbeid og velferd* nr. 2, 2010. Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Grambo, Anne-Cathrine og Sigrid Myklebø (2008): *Hvordan vil pensjonsreformen påvirke pensjoneringsadferden*. NAV-Rapport 1/2008. Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Lien, Ole Christian (2009): «Pensjonsreformen 2011 – effekter de første ti årene». *Arbeid og velferd* nr 1, 2009. Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Lien, Ole Christian (2011): «Pensjonsreformen – resultater så langt». Innlegg på FAFOs pensjonsforum, 4.3.2011.

Ot.prp. nr. 37 (2008-2009): Om lov om endringer i folketrygden (ny alderspensjon). Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Pedersen, Axel West (2010): *Pensjonsreformen – status og konsekvenser for insentivene til arbeid*. Rapport 2010:15. Institutt for samfunnsforskning.

Prop. 1 LS (2010-2011): Skatter og avgifter 2011. Finansdepartementet.

SSB (2008): *Standard for næringsgruppering*. Statistisk sentralbyrå.

Wooldridge, Jeffrey M. (2003): *Introductory Econometrics*. Thompson South-Western.

VEDLEGG

Se tabell neste side.

Tabell 4.

Resultat av logistisk regresjon. Sannsynligheten for å ta ut alderspensjon i januar 2011. Oddsratioer.

Referansealternativ: Mann, ugift, født i 1944, arbeidet i transport og lagring i fjerde kvartal 2010, bor i Vest-Agder, hadde inntekt i 2009 mellom 400 og 500 000 kroner, og har 40 eller 41 opptjeningsår.

Forklart variabel: Tatt ut alderspensjon i januar eller ikke (1/0). N=109 907

Variabelkategori	Variabel	Oddsrate
Fødselsår	1945	1,063*
	1946	0,929**
	1947	0,885***
	1948	0,936**
Kjønn	Kvinne	0,515***
Sivilstand	Gift	0,902***
	Jordbruk, skogbruk og fiske	1,203*
Næring	Bergverksdrift og utvinning	0,845
	Industri	1,290***
	Elektrisitet, vann og renovasjon	0,355***
	Bygge- og anleggsvirksomhet	1,358***
	Varehandel; reparasjon av motorvogner	1,253***
	Overnattings- og serveringsvirksomhet	1,373***
	Informasjon og kommunikasjon	1,091
	Finansierings- og forsikringsvirksomhet	0,965
	Eiendomsdrift, forretningsmessig og faglig tjenesteyting	1,305***
	Offentlig forvaltning	1,236***
	Undervisning	0,735***
	Helse- og sosialtjenester	0,765***
	Personlig tjenesteyting	0,843**
	Kategorier	Selvstendig
Offentlig sektor		0,268***
Delvis ufør		0,381***
Øvrige		0,913**
Fylke	Østfold	0,969
	Akershus	0,950
	Oslo	0,995
	Hedmark	1,013
	Oppland	1,145*
	Buskerud	1,057
	Vestfold	1,167**
	Telemark	0,819**
	Aust-Agder	0,913
	Rogaland	1,161**
	Hordaland	0,863**
	Sogn og Fjordane	0,899
	Møre og Romsdal	0,696***
	Sør-Trøndelag	0,896
	Nord-Trøndelag	1,097
	Nordland	0,750***
	Troms	0,819**
Inntekt i 2009	Finnmark	1,015
	Inntekt<=100 000 kroner	1,062
	100 000 kroner<Inntekt<=200 000 kroner	1,205***
	200 000 kroner<Inntekt<=300 000 kroner	1,168***
	300 000 kroner<Inntekt<=400 000 kroner	1,086***
	500 000 kroner<Inntekt<=600 000 kroner	0,891***
	600 000 kroner<Inntekt<=700 000 kroner	0,838***
Inntekt>700 000 kroner	0,645***	
Antall opptjeningsår	Antall år<=24 år	0,117***
	24<Antall år<=29	0,399***
	29<Antall år<=34	0,644***
	24<Antall år<=39	0,804***
	Antall år>=42	1,091***

*** Signifikant på 1%-nivå. ** Signifikant på 5%-nivå *Signifikant på 10%-nivå

KILDE: NAV